

## ZONDAG 39.

### *Verklaring van het vijfde gebod.*

Tot nu toe zijn de vier geboden van de *eerste Tafel* der wet verklaard. Daarin was ons voorgeschreven, hoe wij God recht zullen kennen en dienen, inwendig en uitwendig, persoonlijk en in het openbaar. Nu volgt de verklaring van de *tweede Tafel*, waarin ons voorgeschreven wordt, hoe wij ons jegens onze naasten zullen gedragen. Deze Tafel bestaat uit zes geboden, waarvan het *eerste*, dat dus het *vijfde gebod* is, in deze Zondagsafdeling verklaard wordt. Teneinde orde te onderhouden onder het menselijke geslacht, heeft het Gode behaagd om de ene mens onder het gezag en opzicht van anderen te stellen; aan welke orde de mensen onderworpen zijn, óf door het recht der natuur - zoals de kinderen aan hun ouders -, óf anderszins. Hier wordt nu voorgeschreven, hoe zich in deze orde de één tegenover de anderen gedragen zal. 1. Hoe zij, die onder anderen gesteld zijn, zich hebben te gedragen jegens degenen, die over hen geplaatst zijn; en 2. Hoe anderzijds dezen zich hebben te betonen jegens degenen, die onder hen gesteld zijn. Aangezien aan het houden van dit gebod ten enenmale de welstand van de samenleving der mensen afhangt, evenals trouwens van het houden van de volgende geboden, wordt het niet zomaar voorgesteld, maar, teneinde de mensen tot des te ijveriger gehoorzaamheid aan te sporen, wordt er een reden bijgevoegd, waarin aan wie gehoorzamen een voortreffelijke belofte voorgesteld wordt. Bij de verklaring van dit gebod dient men te letten op 1. *het gebod*, en 2. *de reden*, waarmee het bevestigd wordt.

### HET VIJFDE GEBOD.

Exodus 20 : 12: „*Eer uw vader en uw moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.*”

Deuteronomium 5 : 16: „*Eer uw vader en uw moeder, gelijk als de HEERE uw God u geboden heeft, opdat uwe dagen verlengd worden en opdat het u welga in het land, dat u de HEERE uw God geven zal.*”

Vraag 104. *Wat wil God in het vijfde gebod?*

Antwoord. *Dat ik mijn vader en mijn moeder, en allen 'die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze, en mij aan hun goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe <sup>a)</sup>, en ook met hun zwakheid en gebreken geduld hebbe <sup>b)</sup>, aangezien het Gode belijft ons door hun hand te regeren <sup>c)</sup>.*

- a) Ef. 6 : 1-3, 5; Kol. 3 : 18. 20. 22-24. Ef. 5 : 22; Lev. 19 : 3, Spr. 1 : 8; 4 : 1; 15 : 20; 20 : 20, Ex. 21 : 17, Rom. 13 : 1.
- b) Spr. 23 : 22, Gen. 4 : 24-26, 1 Petr. 2 : 18.
- c) Ef. 6 : 4 en 9, Kol. 3 : 19, Rom. 13 : 2-7, Matt. 22 : 21.

### *Verklaring.*

Nu volgt de *tweede Tafel*, welke gehoorzaamheid zich evengoed jegens God uitstrekt, als die van de eerste Tafel, maar de werken worden jegens de mensen verricht. Want de gehoorzaamheid van deze Tafel wordt jegens de naasten bewezen, en door de naasten

jegens God.

De hoofdsom van deze gehoorzaamheid heeft Christus in deze spreuk samengevat: „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf”, Matth. 22 : 39.

Hij leert ons ook de regel, om de geboden der tweede Tafel te verstaan, namelijk deze: „Alle dingen dan, die gij wilt, dat u de mensen zouden doen, doet gij hun ook alzo; want dat is de Wet en de Profeten”, Matth. 7 : 12.

En van heel de tweede Tafel zegt Christus: *Het tweede gebod is aan het eerste gelijk*; d.w.z. de tweede Tafel is aan de eerste gelijk, wel verstaan: 1. Omdat ze beide enerlei dienst van God gebieden, namelijk de bijzondere dienst van God, die bestaat uit de onderhouding van de deugden, en die in de plaats der ceremoniën gesteld is. 2. Omdat de overtreders van beide enerlei beschoren is, namelijk een eeuwige straf. Omdat de liefde tot God en tot de naaste aan elkaar hangen, als een oorzaak en hetgeen daardoor gewerkt wordt, zodat de één zonder de ander niet kan onderhouden worden. Daarom is de gehoorzaamheid van de tweede Tafel evengoed nodig als die van de eerste Tafel. 1. Opdat door die gehoorzaamheid God ook worde gediend, en de liefde tot Hem beoefend worde, door de naastenliefde om Zijntwil. 2. Opdat de gelijkvormigheid van de mensen met God door de naastenliefde betoond worde. 3. Opdat de gemeenschap der mensen door God om de grootmaking van Zijn Naam verordend, onderhouden worde.

Nu noemt Hieronymus het gebod om de ouders te eren nadrukkelijk het vijfde in de orde (Comm. in Ef. 6 : 2). En dat gebod heeft de eerste plaats in de tweede Tafel: 1. Omdat het een fundament en band is voor de gehoorzaamheid aan de andere geboden der tweede Tafel. Want wanneer zij die onder iemand gesteld zijn, gehoorzaam zijn aan degenen die over hen gesteld zijn; en zij die de gehoorzaamheid aan de volgende geboden van Godswege aan anderen behoren te gebieden en laten onderhouden, dan zullen ook de andere geboden gehoorzaamd worden. 2. Omdat hieraan toegevoegd is een speciale belofte van een lang leven, als van een bijzondere weldaad, die geschenken zal worden aan hen, die dit gebod gehoorzaam zijn.

Daarom heeft dit gebod twee delen, namelijk: *het gebod en de belofte*.

Allereerst het *gebod*, dat men de ouders, d.w.z. al degenen die over ons gesteld zijn, zal eren. Het doel waartoe dit gebod gegeven is, is, opdat de orde der burgerlijke welstand onderhouden zal worden; welke een orde is, die door God ingesteld werd, en die bestaat uit de onderlinge diensten van hen, die zulk een opzichterambt bekleden, én van hen, die onder iemand staan. Zij die een opzichterambt bekleden, zijn allen die God ertoe gesteld heeft, om anderen te regeren en te beschermen. Zij die onder iemand anders staan, zijn degenen, die door Hem onder anderen geplaatst zijn, om geregeerd en beschermd te worden.

Zij die in het opzichterambt gesteld zijn, worden begrepen onder de namen „vader” en „moeder”, en het zijn dezen:

1. De ouders, die ons gewonnen hebben, Spr. 23 : 22 en 25.
2. De voogden van de wezen, Esther 2 : 7, 10 en 20.
3. De meesters, leraars en dienaars der gemeente, 2 Kon. 2 : 12 en 6 : 21, en 1 Kor. 4 : 15, Gal. 4 : 19.
4. De Overheden, zowel hogere als lagere, 2 Kon. 8 : 13.
5. Alle oude en bejaarde mensen, 1 Tim. 5 : 1 v.

Deze allen noemt God met de naam van vader en moeder. Want zij allen zijn in de plaats van de ouders, en zijn a.h.w. Gods vicarissen (plaatsvervangers), of staan a.h.w. in Gods plaats, om ons te regeren en te beschermen; en zijn door God Zelf in de plaats van de ouders gesteld, toen de boosheid der mensen begon toe te nemen.

En Hij noemt hier, en gebiedt te eren: de ouders, en niet enige andere regeerders:

1. Omdat de macht en de regering der ouders de eerste en aller-oudste is onder het menselijke geslacht.
2. Omdat dit a.h.w. een regel is, waarnaar alle andere moeten geregeld worden.
3. Omdat deze macht bij de mensen liefelijk en aangenaam is, opdat zij, zich onder die macht, en daarom er zich gaarne aan onderwerpen.
4. Aangezien men aan de ouders het allermeeft verplicht is, is de verachting van hen ook (des te) gruwelijker, en wordt dan ook door God streng verboden en gestraft.

Daarom wordt in dit gebod niet alleen de eer der ouders bevolen, maar ook die aan allen, die over ons gesteld zijn; en zo ook weer, niet alleen de gehoorzaamheid van de kinderen, maar ook van allen, die onder iemand anders geplaatst zijn. En hier worden ook de onderlinge ambten van beide bevolen. Want wanneer God gebiedt, dat de ouders zullen geëerd worden, dan gebiedt Hij ook, dat er ouders zullen zijn, en ook, dat zij de eer zullen waardig zijn; d.w.z., dat zij het ouderambt zullen vervullen. En wanneer de ambten der ouders worden bevolen, dan evenzo de ambten van anderen, die mede in het opzichterambt gesteld zijn; aangezien zij onder de naam „ouders” begrepen zijn. En zo gebiedt Hij ook de ambten der kinderen, wanneer Hij beveelt dat zij hun ouders eren zullen; en niet alleen van de kinderen, maar ook van allen, die onder iemand staan. Want Hij wil, dat allen die over iemand gesteld zijn, geëerd zullen worden door degenen, die onder hen staan.

Op grond hiervan kan men gemakkelijk een antwoord geven op dit bezwaar.

*Bezwaar.* God gebiedt in dit gebod, om alleen de ouders te eren; hetgeen het ambt is van hen, die onder iemand staan. Daarom gebiedt Hij hier helemaal niets betreffende de ambten van hen, die over anderen gesteld zijn.

*Antwoord.* Door deze zelfde redenering kan men het tegendeel bewijzen; omdat God gebiedt de ouders te eren, daarom gebiedt Hij ook hetgeen zij schuldig zijn te doen, die boven iemand staan. Want: 1. als Hij hen, die boven anderen staan, die naam toekent, dan schrijft Hij hun ook de zaak zelf toe, waarvan zij de naam dragen. 2. Als Hij wil, dat zij zullen geëerd worden, dan wil Hij ook, dat ze doen zullen, wat die eer waardig is.

En hoewel soms ook wel kwade mensen en zij, die de eer niet waard zijn, over ons gesteld zijn, dan moet men toch het ambt van de persoon onderscheiden; en hoewel men hun gebreken haten moet, moet men toch hun ambt eren om de ordinantie Gods, 1 Petr. 2 : 18. En zoals zij om huns ambts wil geëerd moeten worden - welk ambt daarin bestaat, dat zij degenen, die onder hen gesteld zijn, regeren naar de wil van God, Wiens dienaars zij zijn, zo is het ook duidelijk, dat men hun niet verder gehoorzaam mag zijn, dan wanneer zij de grenzen van hun ambt niet te buiten gaan, Hand. 5 : 29.

De *belofte* is deze: „Opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat de HEERE uw God u geeft.” Die belofte heeft God bij het gebod gedaan, opdat Hij ons door die bijzondere weldaad, als door een voorgestelde beloning, meer zou opwekken tot gehoorzaamheid aan hen, en opdat Hij tevens betuigen zou, hoe hoog Hij de eer der ouders acht, en hoe zwaar Hij degenen straffen wil, die de ouders niet hun eer bewijzen; en tenslotte, hoezeer de gehoorzaamheid aan dit gebod nodig is, aangezien ze een voorbereiding is op de gehele gehoorzaamheid aan de volgende geboden, en een reden, die ons behoort te bewegen om de andere geboden te onderhouden.

Wanneer de apostel Paulus deze belofte aanhaalt, Ef. 6 : 2, zegt hij, dat dit het eerste gebod is met een belofte, te weten, dat een bijzondere belofte heeft, en van een

bepaalde weldaad, die God aan degenen belooft, die deze gehoorzaamheid tonen. En die weldaad is een lang leven op de aarde.

*Bezwaar.* Een lang leven schijnt helemaal geen weldaad te zijn, omdat het menselijk leven aan zoveel ellendigheden onderworpen is. Daarom is deze belofte onnut.

*Antwoord.* Het gebeurt toevallig, dat een lang leven geen weldaad schijnt te zijn, dat toch inderdaad ven zichzelf een grote weldaad is, ook al gaat het van vele ellendigheden vergezeld.

*Aanhoudend bezwaar 1.* Een goed, dat met tal van grote kwaden gepaard gaat, behoort men veeleer af te bidden, dan te begeren. Een lang leven gaat gepaard met vele grote kwaden. Dus behoort men vanwege die toevallige dingen, een lang leven liever af te bidden dan te begeren.

*Antivoord.* Men moet een goed afbidden, wanneer de kwaden, die ermee gepaard gaan, groter zijn dan dit goed. Maar aan de Godzaligen wordt met een lang leven ook een verzachting van de ellenden, en een langdurig genot van Gods zegen in dit leven beloofd. Bovendien is ook de grootmaking van God in dit leven zulk een groot goed, dat de ellende van dit leven daarmee niet behoort vergeleken te worden.

*Aanhoudend bezwaar 2.* De goddelozen en ongehoorzamen leven ook lang, daarom is een lang leven geen weldaad, die in eigenlijke zin alleen de Godzaligen toekomt.

*Antwoord.* 1. Enkele weinige voorbeelden breken de regel niet. Want het merendeel van de ongehoorzamen komen ellendig en spoedig om, Spr. 30 : 17: Het oog, dat den vader bespot of de gehoorzaamheid der moeder veracht, dat zullen de raven der beek uitpikken en des arends jongen zullen het eten"; en in 20 : 20 (lezen we): „Wie zijn vader of zijn moeder vloekt. diens lamp zal uitgeblust worden in zwarte duisternis.” 2. Aan de Godzaligen worden de lichamelijke gaven gegeven tot hun zaligheid, maar aan de goddelozen: enerzijds opdat zij zich niet kunnen verontschuldigen, anderzijds opdat de Godzaligen en uitverkorenen, die onder hen vermengd zijn, die (gaven n.l.) kunnen genieten.

*Aanhoudend bezwaar 3.* Vele gehoorzame en Godzalige kinderen sterven heel vroeg. Dus wordt deze belofte niet tot allen uitgestrekt.

*Antwoord.*

1. Weer zeggen wij, dat enkele weinige voorbeelden de regel niet breken, want het merendeel van de Godzaligen leeft lang.

2. De belofte van de aardse goederen worde zó verstaan, dat ze toch niet zonder kastijding en het kruis zijn zal.

3. Wanneer de Godzaligen al vroeg in het eeuwige leven opgenomen worden, dan wordt hun het lange leven overvloedig vergolden. (Lansbergen, Bastingius.

4. Het is hun soms ook beter, dat zij bijtijds uit dit leven weggenomen worden. Ten eerste, opdat zij niet met de andere mensen, zo zij lang leven, verdorven worden. En ten andere, opdat zij niet de ellende en jammer ondervinden, die de Heere weet voorhanden te zijn, en opdat zij daarmee niet overvallen worden. „De rechtvaardige en de weldadige lieden worden weggeraapt voor het kwaad” (Jes. 57 : 1); waarvan de Schrift een voorbeeld geeft in de dood van *Josia*, de allerheiligste en allerbeste prins, 2 Kron. 34 : 28).

(Bastingius. Maar zoals de Heere alle goeds en welstand belooft aan de vrome en gehoorzame kinderen, zo dreigt Hij op andere plaatsen het tegendeel aan de ondankbare en ongehoorzame. Want zulken zullen door God gestraft worden, zowel in dit, als in het toekomstige leven. En worden zij niet met een haastige dood weggerukt, dan zullen zij toch met schande en oneer, en met tal van ellenden, droefenis en pijnigingen geplaagd worden. Zoals Salomo leert in Spr. 20 : 20: „Wie zijn vader of zijn moeder

vloekt, diens lamp zal uitgeblust worden in zwarte duisternis.” En de straf van het toekomstige leven blijkt uit de vloek, die God over dezulken uitspreekt, Deut. 27 : 16: „Vervloekt zij, die zijn vader of zijn moeder veracht. En al het volk zal zeggen: Amen.” Laat zich dan een ieder voor de gruwelijke toorn van God wachten en zich intijds bekeren, als iemand deze wet overtreden heeft, eer hem Gods strenge oordeel overvalt.

Ziet eens, met welk een schandelijke dood Absalom omgekomen is, die zijn vader David uit diens koninkrijk verdreven had. De Schrift deelt mee, dat er twintigduizend van degenen, die hem in het oproer gevolgd waren, in de strijd gebleven zijn, en dat „het woud verteerde veel meer van het volk dan die het zwaard verteerde te dienzelve dage”, maar „zijn hoofd werd vast aan den (groten) eik, dat hij hangen bleef tussen den hemel en de aarde; en het muilnier dat onder hem was, ging door.” En Joab „nam drie pijlen en stak ze in Absaloms hart, daar hij nog levend was in het midden van den eik. En tien jongens, Joabs wapendragers, omringden hem en doodden hem”, 2 Sam. 18 : 7-15. *Cham*, die zijn vader bespot had, ontliet ook zijn straf niet. Want Noach spreekt: „Vervloekt zij Kanaän; een knecht der hechten zij hij zijnen broederen”, Gen. 9 : 25. En hoe hem die vloek vervolgd heeft, getuigt verder de heilige Geschiedenis. Van de *kinderen te Bethel*, die de oude profeet Elisa bespot hadden, roepende: „Kaalkop, ga op, kaalkop, ga op!” lezen wij, dat - nadat de profeet hen in des HEEREN Naam gevloekt had - twee beren uit het woud kwamen en er tweeënveertig kinderen van verscheurden, 2 Kon. 2 : 24. Meer nog! God heeft ook in de politieke wetten van Mozes de doodstraf beschikt over kinderen, die hun vader en moeder vloekten of sloegen, of die tegenover hen ondankbaar of ongehoorzaam waren (Ex. 21 : 15 en 17, Lev. 20 : 9 en Deut. 27 : 16). Hij beveelt in Deut. 21 : 18, hoe de ouders met zulke kinderen handelen moeten, en welk gericht over hen zal uitgesproken worden. God zegt (Deut. 21 : 18-21): „Wanneer iemand een moedwilligen en wederspannigen zoon heeft, die de stem zijns vaders en de stem zijner moeder niet gehoorzaam is, en zij hem gekastijd zullen hebben, en hij naar hen niet horen zal, zo zullen zijn vader en zijn moeder hem grijpen, en zij zullen hem uitbrengen tot de oudsten zijner stad, en tot de poort zijner plaats. En zij zullen zeggen tot de oudsten zijner stad: Deze onze zoon is afwijkende en wederspannig, hij is onze stem niet gehoorzaam; hij is een brasser en zuiper. Dan zullen alle lieden zijner stad hem met stenen overwerpen, dat hij sterve; en gij zult het boze uit het midden van u wegdoen; dat het gans Israël hare en vreze.” Daaruit kan men wel opmaken, welk een grote zonde het is, om vader en moeder ongehoorzaam te zijn; en hoe ernstig God die zonde gestraft hebben wil. En al is het, dat vandaag aan de dag veel kinderen de gruwelijkheid en grootte van deze zonde niet bedenken, en dat ook tal van ouders tegen zulke verschrikkelijke zonden niet ernstig optreden, en de algemene gerichten slapen en de door God bevolen gestrengheid verslapt, dan zal toch Gods onverdraaglijke toorn over zo'n onmenselijke zonde niet slapen, maar metterdaad op Zijn tijd ontwaken, en Zelf Zijn gericht uitvoeren en door tijdelijke en eeuwige straffen bewijzen, dat Hij over dezulken waakt tot hun ongeluk).

De onderdelen van de gehoorzaamheid aan dit gebod zijn tweeërlei: sommige betreffen eigenlijk de ondergeschikten, andere de overheden en weer andere zijn aan beiden gemeenschappelijk.

De *plichten van de ondergeschikten* jegens hun overheden worden in dit gebod eigenlijk uitgedrukt, met voorstelling van de plichten van de kinderen jegens hun ouders. En dit doet de Heere, onze God, niet zonder gewichtige reden. Want de ondergeschikten zijn doorgaans het meest nalatig in het nakomen van hun plichten, die zij aan de meerderen schuldig zijn.)

De *plichten van de ondergeschikten* worden uitgedrukt door het woord „eren”, dat inhoudt:

1. *Eerbied*, dat zij Gods ordinantie in het ambt en in de rang van hen die over hen gesteld zijn, innerlijk erkennen, en voor goed aanvaarden, en deze hun aanvaarding uiterlijk te kennen, geven.
2. *Liefde* om des ambts wil.
3. *Gehoorzaamheid* in de dingen, welke zij die over hen gesteld zijn, bevelen, volgens de eis van hun ambt; en ook een gehoorzaamheid, die gewillig, en van dien aard is, dat de ondergeschikten zich verheugen, wanneer zij de meerderen een aangename dienst bewijzen.
4. *Dankbaarheid* jegens hen, die over ons gesteld zijn, of een verplichte vergelding.
5. *Geduld* met, en een billijk over het hoofd zien van hun zwakheden.

De *plichten der kinderen* tegenover de ouders bestaan vooral uit deze vijf delen, die in de Catechismus worden aangewezen:

1. Dat zij *de ouders alle eer bewijzen*. Dat wil zeggen, dat zij zich zo in woorden en uitwendige houding jegens de ouders gedragen, dat zij metterdaad hun eerbied voor hen tonen. Deze kinderplicht wordt door God zeer goed uitgedrukt bij de profeet Maléachi, 1 : 6: „Een zoon zal den vader eren en een knecht zijn heer.” Want daarmee bedoelt Hij, dat het de kinderen van nature is ingeplant, dat zij hun ouders eren en ontzien. En men dient er wel op te letten, dat er niet alleen „Eer uw vader”, maar ook „en uw moeder” staat; opdat de moeder evengoed als de vader door de kinderen geëerd wordt. Ja, daarvoor wordt de moeder zelfs in de *eerste plaats* genoemd, Lev. 19 : 3: „Een ieder zal zijn moeder en zijn vader vrezen.” En zoals het een *wijs zoon* is, die de vader verblijdt, zo is het een *zot*, die zijn moeder veracht en bedroeft, Spr. 10 : 1 en 15 : 20. Een voorbeeld van eerbied voor de moeder geeft de Heilige Schrift ons in Salomo, 1 Kon. 2 : 19: „Zo kwam Bathséba tot den koning Salomo om hem voor Adónia aan te spreken. En de koning stond op, haar tegemoet, en boog zich voor haar; daarna zat hij op zijn troon en deed een stoel voor de moeder des konings zetten; en zij zat aan zijn rechterhand”; en de heidense geschiedenissen in Coriolanus, die zijn moeder Vetuvia de eer aandeed, dat hij alleen op haar voorbede de belegering van de stad Rome opbrak (Val. Max. lib. 5. cap. 4). Daarom zondigen allen zeer zwaar tegen dit gebod, die met woorden of gebaar, of metterdaad de ouders smaadheid aandoen. En daarom heeft God in Zijn wet dan ook bevolen (Ex. 21 : 17, Lev. 20 : 9), dat hij die zijn vader of moeder vloekt, stellig gedood zal worden.

2. Dat zij de ouders *alle liefde bewijzen*. Want aangezien de hoofdsom van de geboden der tweede Tafel luidt (Matth. 22 : 30), dat wij onze *naaste* zullen *liefhebben als onszelf*, daarom is het ook zonder enige twijfel de hoofdsom van dit gebod, dat wij onze ouders even liefhebben als onszelf. En als wij alle mensen als onszelf moeten liefhebben, hoeveel te meer de ouders, aan wie wij het leven en aanzijn en zoveel ontelbare weldaden te danken hebben, en die hun kinderen zo uitnemend liefhebben, zoals men zien kan in Gen. 37 : 34; id. 42 : 38, 2 Sam. 18 : 33; id. 19 : 4 en 21 : 10v., 1 Kon. 3 : 26 en Jes. 49 : 15. Let eens op de liefde van Ruth voor haar schoonmoeder Naomi, Ruth, 1 : 16v. Daarom werd zij Naomi's schoondochter genoemd, die haar liefhad, Ruth 4 : 15.

3. Dat zij de ouders *alle trouw betonen*. Want met ware liefde gaat steeds trouw gepaard. Die moet aan de ouders bewezen worden, wanneer zij onze hulp of raad nodig hebben, hetzij in armoede, of in andere omstandigheden. (Dat is het, hetgeen Christus leert, dat de kinderen aan de ouders schuldig zijn, Matth. 15 : 4-6; waar Hij de rechte betekenis van dit gebod verklaart en de kerkberovende vermetelheid van de

Schriftgeleerden en Farizeeën bestraffen, die Gods gebod krachteloos maakten door hun inzettingen. Want hoewel de ouders veelal „schatten vergaderen voor de kinderen” (2 Kor. 12 : 14), en niet omgekeerd, zo gebeurt het toch menigmaal, dat de ouders de hulp en goederen van de kinderen nodig hebben. En wat is er dan billijker, dan dat aan de ouders voor hun moeiten, arbeid en vaderlijke en moederlijke zorg weer vergolden wordt, ook al kunnen die nooit voldoende door de kinderen aan de ouders vergolden worden. Daartoe vermaant de apostel Paulus in 1 Tim. 5 : 4 de christenkinderen: „Dat zij den voorouders wedervergelding doen; want dat is goed en aangenaam voor God”; vgl. Ruth. 4 : 15. Hiervan hebben wij een voortreffelijk voorbeeld in *Jozef* (Gen. 45 : 9-11, en 47), die zijn broeders met gaven en wagens naar zijn vader teruggezonden heeft, opdat zij hem met zijn hele huisgezin haastig in Egypte zouden halen, opdat zij niet in het land Kanaän van honger zouden sterven.

De geschiedenis van een dochter, *Pero* genaamd, die haar vader *Cimon*, die veroordeeld was om van honger te sterven, in de gevangenis met haar borsten lange tijd heeft gevoed; evenals van een dochter, die haar moeder in de kerker gezoogd heeft (Val. Max. lib. 5. cap. 4), is ook zeer beroemd. Evenzo schrijven de natuurkundigen, dat de *ooievaars* hun oude ouders, wanneer die niet meer kunnen vliegen, om hun eten te zoeken, in de nesten de spijs brengen. (Plinius lib. 10. cap. 23). (Bastingius. En daarom worden zij ook in de Hebreeuwse taal *weldadiger* - Chasidoth - genoemd, en wordt door hen de dankbaarheid en vergelding van de kinderen jegens de ouders in het Grieks „Antipelargia” en „Antipelargesis” genoemd.) (Lansbergen. En aangezien dat alles zeer prijzenswaardig is, behoren de Christenen dat ook na te volgen. En niet alleen moeten de kinderen de armoede van de ouders te hulp komen, maar ook, als de nood dat vereist, aan hen alle mogelijke diensten gewillig bewijzen. Want daar de ouders voor de kinderen zoveel smarten, moeiten en arbeid doorstaan hebben, is het meer dan billijk, dat de kinderen van hun kant dat vergelden. Daartoe behoren de voorbeelden van de twee broeders Cleobis en Biton, die de wagen waar hun moeder op zat, zelf hebben voortgetrokken (Val. Max. lib. 5. cap. 4); en dat voorbeeld van Aeneas, die zijn vader op de schouders uit de brand en het gevaar van de vijanden droeg; en nog andere voorbeelden, die men in de heidense geschiedenissen kan vinden.)

4. (Lansbergen. Dat zij *zich* aan de *goede leer en straf* der ouders met behoorlijke gehoorzaamheid *onderwerpen*. Want zo verklaart dat Paulus, wanneer hij de kinderen vermaant, dat zij hun ouders gehoorzaam moeten zijn in den Heere (Ef. 6 : 1; Kol. 3 : 20). Want hetgeen de Heere in dit gebod „eren” noemt, dat legt Paulus uit met „gehoorzaam zijn in den Heere.” Een voortreffelijk voorbeeld van die gehoorzaamheid stelt ons de Heilige Geest voor in Izak (Gen. 22 : 10), die aan zijn vader gewillig gehoorzaam was, toen hij hem op Gods bevel wilde slachten en offeren. Desgelijks in de *Rechabieten* (Jer. 35 : 14), die daarom door God bij de profeet erg geprezen worden, omdat zij hun vader *Jonadab* in alles gehoorzaam geweest zijn. Maar onze Zaligmaker *Christus Jezus* is een Voorbeeld van de allervolmaaktste gehoorzaamheid, waarvan Lukas verklaart, dat Hij te Nazareth kwam en aan Zijn ouders onderdanig was (Luk. 2 : 51).

En men dient er goed op te letten, dat de Apostel schrijft (Ef. 6 : 1), dat de kinderen de ouders gehoorzaam moeten zijn „in den Heere”, d.w.z. - zoals het in de Catechismus wordt uitgelegd - „met behoorlijke gehoorzaamheid.” Want als de ouders of overheden, of iemand die over een ander gesteld is, zulke dingen gebieden zouden, die in strijd zijn óf met de eer van God, óf met de liefde tot onze naaste, dan moet men hun daarin geenszins gehoorzamen. Want „die vader of moeder liefheeft boven Mij - zegt Christus -, is Mijns niet waardig” (Matth. 10 : 37). Daarom wilde zeer terecht *Jonathan* zijn vader Saul niet gehoorzamen, toen deze hem gebood om David te doden (1 Sam. 19 : 1

en 20 : 33v.); en zo ook de Apostelen, toen de Raad van Jeruzalem hun gebood, dat zij in de Naam van Christus niet meer zouden prediken en leren. Zij zeiden zeer juist: „Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan den mensen” (Hand. 5 : 29).

En de kinderen moeten zich niet slechts aan de getrouwe bevelen en leringen van de ouders onderwerpen, maar ook aan hun kastijdingen. Want zulk een gestrengheid <sup>1)</sup> is geen teken van haat, maar van de liefde der ouders (Spr. 3 : 12). En het doel ervan is niet hun ondergang en verderf, maar hun welzijn en zaligheid. Daarom behoren zij zich ook aan de kastijding van de ouders gewillig te onderwerpen. Want het zijn wangedrochten <sup>2)</sup> en geen mensen, die zich noch aan de vermaningen noch aan de kastijdingen der ouders willen onderwerpen, maar met moedwillige halsstarrigheid <sup>3)</sup> de vaderlijke macht proberen te schenden. Daarom heeft God ook bevolen, dat al zulke (mensen) zullen gedood worden (Deut. 21 : 18 en 21). Want zij die degenen door wie zij het leven ontvingen, niet erkennen, zijn ook de weldaad des levens niet waardig.)

4. Dat zij met de *zwakheid en gebreken* van de ouders *geduld hebben*. (Lansbergen. Want aangezien ook de ouders hun gebreken hebben, en vooral wanneer zij vanwege de ouderdom weer kinds beginnen te worden, en de ouderdom veelal moeilijk, gemelijk, suf en onaangenaam is, is het billijk, dat de kinderen, die flink en gezond zijn, hun zwakke en versufte ouders niet verachten. Ze moeten er maar aan denken, welke een vuilheid, moeite, ongemak, verdriet, hoofdpijn en allerlei zorgen de ouders met hen gehad, doorgemaakt en gaarne voor lief genomen hebben in hun jeugd, en eer zij de kinderen tot mannen en vrouwen grootgebracht hebben.

Daartoe dient de vermaning van de wijze man, Spr. 32 : 22: „Hoor naar uw vader, die u gewonnen heeft, en veracht uw moeder niet, als zij oud geworden is”; en van (Jezus) Sirach (3 : 8-14): „Eer uw vader en moeder met werken en woorden, opdat zegening van mensen over u kome. Want de zegening des vaders onderstut de huizen der kinderen, maar de vervloeking der moeder ontwortelt de fundamenten. Roem niet in de oneer uws vaders, want de oneer des vaders is u geen eer. Want de eer des mensen (komt hem) uit de eer zijns vaders, en een moeder die in oneer is, die is de kinderen een verwijt. Mijn kind, verzorg uw vader in zijn ouderdom, en bedroef hem niet in uw leven. Indien hem het verstand begeeft, zo houd hem dat ten goede, en (wacht u) met al uw vermogen dat gij hem niet onteert.” En daartoe behoren ook de voorbeelden van de Godzalige kinderen, *Sem* en *Jafeth* (Gen. 9 : 13), die hun kleed namen en het op hun beider schouders legden en achteruit liepen, om huns vaders schaamte te bedekken; en van Jonathan, die de onrechtvaardige toorn van zijn vader Saul geduldig verdroeg (1 Sam. 20 : 30-33). Zo behoren dus de nette <sup>(letterlijk: eerlijke)</sup> kinderen de zwakheden van hun ouders met groot geduld te verdragen.)

Al die stukken worden ook vereist in de plichten van *de onderdanen tegenover hun Overheden, van de hoorders tegenover hun leraars, van knechts en dienstboden, van jongelui tegenover de ouden; en evenzo van allen, die onder iemand (anders) staan.*

De *plichten van de onderdanen* jegens hun overheden zijn ook deze:

1. Hun overheden eren, 1 Petr. 2 : 17: „Eert den koning”, Rom. 13 : 7. En die eer dient uitwendig met woorden en werken bewezen te worden.
2. Hen liefhebben, 2 Sam. 19 : 6; en die liefde tonen, door hun leven naar vermogen te verdedigen, 2 Sam. 18 : 3; 19 : 5 en 21 : 16v.; zo ook, door voor hen te bidden, Ezra 6 : 10; 1 Tim. 2 : 1v..
3. Getrouw aan ze zijn, door hun te geven, wat hun toekomt, Matth. 22 : 21: „Geef den keizer, dat des keizers is”, Rom. 13 : 6v. Let op Christus' eigen voorbeeld, Matth. 17 : 24-27. En zo ook, wat hun leven aangaat, zoals Mordechaï, die het verraad van die twee kamerlingen tegen Ahasvéros ontdekte, Esth. 2 : 2v., en zoals de



burgers van Abel Beth-Maächa aan David trouw waren, tegen Seba, de zoon van Bichri, 2 Sam. 20 : 15 en 19. En zo in alle dingen, zoals David aan Saul trouw was, 1 Sam. 22 : 14. 4. Ze onderdanig en aan hun bevelen gehoorzaam zijn, die niet tegen God strijden, Rom. 13 : 1 en 5, Tit. 3 : 1; 1 Petr. 2 : 13v. 5. Met hun zwakheden geduld hebben. Zo handelde David tegenover Saul.

*De zonden van de onderdanen zijn:*

1. Hun overheden verachten, 1 Sam. 10 : 27; 2 Petr. 2 : 10, Judas, vs. 8.
2. Ze haten, en ze daarom naar het leven staan, Esth. 2 : 21; zich mengen onder degenen, die naar verandering staan, Spr. 24 : 21; zo ook: ze lasteren en vloeken, Judas, vs. 8. Zie het verbod in Ex. 22 : 18, Pred. 10 : 20.
3. Ze ontrouw zijn, door de belasting niet te betalen, of door de eed van trouw te verbreken, enz. 4. Hun goede bevelen en ordinantiën verwerpen; zoals die van Efraïm en Manasse deden, die de boden van Hiskia uitlachten en bespotten, die 's konings brieven brachten, waarin zij vermaand werden tot bekering, en om het Pascha te houden, 2 Kron. 30 : 1-10; of door ze gehoorzaam te zijn, *in* strijd met God, zoals Dag aan Saul gehoorzaam was, 1 Sam. 22 : 18. 5. Geen geduld hebben met hun zwakheden, zoals die mannen van David zo ongeduldig waren tegenover Saul, 1 Sam. 24 : 5; evenzo Abisai, 1 Sam. 26 : 8.

*De plichten van de gemeente jegens leraars en opzieners zijn desgelijks:*

1. Ze eren, Fil. 2 : 29; 1 Thess. 5 : 11; 1 Tim. 5 : 17, en zulks met woorden tonen, 1 Sam. 1 : 15, 18 en 26; 1 Kon. 18 : 7; 2 Kon. 13 : 14, Hand. 16 : 30, en met werken, 1 Kon. 22 : 5, 7v.
2. Ze liefhebben om huns werks wil, 1 Thess. 5 : 12, Gal. 4 : 15.
3. Ze trouw zijn door ze in gerechtigheid te verdedigen, Jer. 26 : 16-24, en door ze te onderhouden, Deut. 12 : 19; 1 Kor. 9 : 11, Gal. 6 : 6; 1 Tim. 5 : 17v. Dat deed Obadja, 1 Kon. 18 : 4 en 13; ja, Priscilla en Aquila waagden hun leven voor Paulus' behoud, Rom. 16 : 3v.
4. Ze onderdanig, en aan hun goede vermaningen en bestraffingen gehoorzaam zijn, Hebr. 13 : 17. Dat deed zelfs koning David, 2 Sam. 12 : 1-13, en 24 : 13v. en 18v. Vgl. Ps. 141 : 5.
5. Geduld hebben met hun gebreken, voor zover dat met stichting kan gebeuren.

*De zonden van de gemeente tegenover de leraars en opzieners zijn:*

1. Ze niet eren, maar verachten en bespotten, 2 Kron. 36 : 16, Klgl. 4 : 16; 2 Kon. 9 : 11, Luk. 16 : 14 en 23 : 11.
2. Ze niet liefhebben, maar haten, 1 Kon. 22 : 8.
3. Ze ontrouw zijn, door ze niet te onderhouden of ze te ontnemen, wat God ze schenkt. Dat is: God beroven, Mal. 3 : 8v. Ook, door hen niet te verdedigen in de gerechtigheid, Jer. 26 : 7-11.
4. Zich niet voor de trouwe leraars verootmoedigen, 2 Kron. 36 : 12, en hun vermaningen en bestraffingen verwerpen, 2 Kron. 16 : 10 en 25 : 16; en dat, niettegenstaande hun liefkozingen, Ez. 7. 33 : 30 en 32. 5. Met hun zwakheden geen geduld hebben, ja, ze in hun woorden trachten te vangen, Luk. 11 : 54, en acht geven op hun hinking, Jer. 20 : 10.

*De plichten van het personeel* <sup>(lett. dienstboden)</sup> *tegenover hun heren en vrouwen zijn:* 1.

Ze eren, Mal. 1 : 6: „Een zoon zal den vader eren en een knecht zijn heer.”

2. Ze liefhebben, Ex. 21 : 5, en dus ook voor hen bidden, Gen. 24 : 12.

3. Ze trouw zijn, Tit. 2 : 10. 4. Ze onderdanig en gehoorzaam zijn, Ef. 6 : 5-7, Kol. 3 :

22; 1 Tim. 6 : 1v., Luk. 7 : 8. 5. Geduld hebben met hun gebreken, 1 Petrus 2 : 18.

De *zonden van het personeel* daarentegen zijn:

1. Hun heren en vrouwen verachten, Gen. 16 : 4, Job 19 : 15v.
2. Ze haten, Matth. 6 : 24, Luk. 16 : 13, en ze vloeken, Pred. 7 : 21.
3. Ze ontrouw zijn, door weg te lopen, Gen. 16 : 6; 1. Kon. 2 : 39, Filem., vs. 11 en 15; door ze te beliegen, 2 Sam. 16 : 3 en id. 19 : 26v., door bestelen, Luk. 16 : 1, 5 en 7; met luiheid, Matth. 25 : 26, met ogendienst, Ef. 6 : 6, Kol. 3 : 22.
4. Ze niet onderdanig of gehoorzaam zijn, Luk. 12 : 47, Job 19 : 16, Spr. 29 : 19.
5. Hun zwakheden tot schande bekendmaken, Spr. 14 : 35.

De *plichten van de jongelui* tegenover de ouderen, zijn mede:

1. Ze eren, Lev. 19 : 32: „Voor het grauwe haar zult gij opstaan en zult het aangezicht des ouden vereren; en gij zult vrezen voor uwen God: Ik ben de HEERE.” Vergelijk het voorbeeld van Elihu, Job 32 : 4.
2. Ze liefhebben, en zelfs bij het bestraffen hen behandelen als vaders, 1 Tim. 5 : 1 en als moeders, vers 2.
3. Ze trouw zijn in alle voorkomende gelegenheden.
4. Ze onderdanig zijn, 1 Petr. 5 : 5: „Gij jongen, zijt den ouden onderdanig.”
5. Met hun zwakheden geduld hebben.

De *zonden van de jongeren* hiertegen zijn:

1. De ouden niet eren, Klgl. 5 : 12, maar ondeugend tegen hen zijn, Jes. 3 : 5, Job 19 : 18 en 30 : 1, 9 en 10.
2. De ouderen niet liefhebben.
3. Ze niet trouw zijn.
4. Ze niet onderdanig zijn, en niet naar hun goede raad luisteren, 1 Kon. 12 : 11. 5. Geen geduld hebben met hun zwakheden. Hieronder vallen ook:

De plichten van hen, die *bepaalde weldaden ontvangen* van mensen, die voor hen moeten zorgen, of van mensen, die met vermogen en andere goede gaven bedeeld zijn. Zoals de armen, die door de *diakenen* of andere armenmeesters verzorgd worden, of door vermogende lieden. Zij die dat goed genieten moeten aan hun weldoeners dezelfde plichten bewijzen, door ze als zonen van die weldoeners te erkennen. Zo heeft David zelf, toen hij in de woestijn Paran zich met zijn mannen in verlegenheid bevond, van de welvarende Nabal enige hulp verzocht, toen hij door middel van zijn tien jongelingen vroeg: „Geef toch uw knechten en uw zoon David, hetgeen uw hand vinden zal”, 1 Sam. 25 : 8.

Ja ook vader en moeder, d.w.z. *man en vrouw*, die in dit gebod terecht naast elkaar staan, worden eveneens daardoor tot hun wederzijdse plichten vermaand.

De *man* is verplicht om:

1. De vrouw haar behoorlijke eer te geven, 1 Petr. 3 : 7.
2. Haar lief te hebben, Spr. 5 : 18v., Pred. 9 : 9, Ef. 5 : 25. 28v. en 33, Kol. 3 : 19; hij moet haar voor de lust van zijn ogen houden, Ez. 24 : 16 en 18.
3. Getrouw te zijn, door haar te onderhouden en haar de schuldige goedwilligheid te bewijzen, Ef. 5 : 29; 1 Kor. 7 : 3; 2 Sam. 12 : 3 en 9, Spr. 5 : 20.
4. Ook haar goede raad aan te nemen, wanneer zij haar mond opendoet met wijsheid, en als er leer der goeddadigheid op haar tong is, Spr. 31 : 26; vergelijk Gen. 16 : 5v., en 21 : 9-14.
5. Geduld te hebben met haar zwakheden, 1 Petr. 3 : 7.

De *zonden van de man* zijn:

1. Aan zijn vrouw niet de haar toekomende eer geven, en er niet aan denken, dat zij zijn levensgezellin en de huisvrouw van zijn verbond is, Mal. 2 : 14.
2. Haar niet liefhebben, maar bitter tegen haar zijn, Kol. 3 : 19, daar zij toch zijn eigen vlees is, Ef. 5 : 29.
3. Trouweloos met haar handelen, Mal. 2 : 14-16.
4. Niet bij haar wonen met verstand, 1 Petr. 3 : 7. 5. Met haar zwakheden geen geduld hebben.

De *vrouw* is verplicht:

1. Haar man, als haar hoofd, te *eren* en te vrezen, Esth. 1 : 20, Ef. 5 : 33, opdat zij hem een kroon zou zijn, Spr. 12 : 4.
2. Hem *lief* te hebben, Tit. 2 : 4; 1 Sam. 18 : 28.
3. Hem *trouw* te zijn, door hem wel te doen, Spr. 31 : 12, en de schuldige goedwilligheid te betalen, 1 Kor. 7 : 3, zodat het hart van haar heer, inzake de huishouding, op haar vertrouwen kan, Spr. 31 : 11, 13-21, 24v. en 27-31; getrouw in alles, 1 Tim. 3 : 11, Tit. 2 : 5; als hulp van de man, Gen. 2 : 18.
4. Hem *onderdanig* te zijn, Gen. 3 : 16, Rom. 7 : 2; 1 Kor. 14 : 34, Ef. 5 : 22, Kol. 3 : 18; 1 Tim. 2 : 10, Tit. 2 : 5; 1 Petr. 3 : 1; en aan zijn goede leer en vermaningen plaats te geven, 1 Kor. 14 : 35.
5. Met zijn zwakheden *geduld* te hebben, en niet (anders) dan uit nood, en zelfs dan met ingetogenheid en vriendelijkheid erover te spreken, zoals Abigaël deed, 1 Sam. 25 : 23-26, en hem ter rechter tijd bescheiden daaraan te herinneren, de verzen 36v.

De *zonden van de vrouw* zijn:

1. Haar man niet eren, maar verachten, Spr. 12 : 4, Esth. 1 : 17, Job 10 : 17, en hem lelijk aanspreken, Ex. 4 : 15; 2 Sam. 6 : 20, Job 2 : 9.
2. Hem niet liefhebben, en daarom hem in plaats van goed, kwaad doen, lijnrecht in strijd met de aard van een goede en deugdelijke vrouw, Spr. 31 : 10 en 12, Tit. 2 : 4v.
3. Hem ontrouw zijn, door de leidsman van haar jeugd te verlaten en het verbond van haar God te vergeten, Spr. 2 : 17, of ledig rondgaande bij de huizen, praatachtig, ijdele dingen doende, en sprekende hetgeen niet betaamt, 1 Tim. 5 : 13.
4. Over hem heersen, 1 Tim. 2 : 12, en tegen hem kijven en twisten, Spr. 21 : 9 en 19, en 25 : 24 en 27 : 15.
5. Geen geduld hebben met zijn zwakheid.

Tenslotte is hieronder mede begrepen de *eer*, die een ieder aan *zijns gelijken* schuldig is, Rom. 12 : 10: „Hebt elkander hartelijk lief met broederlijke liefde, met eer de een den ander voorgaande”; vers 16: „Weest eensgezind onder elkander. Tracht niet naar de hoge dingen, maar voegt u tot de nederige. Zijt niet wijs bij uzelfen”; vers 17: „Bezorgt hetgeen eerlijk is voor alle mensen”; vers 18: „Indien het mogelijk is, zoveel in u is, houdt vrede met alle mensen”; Ef. 5 : 21: „Elkander onderdanig zijnde in de vreze Gods.” Fil. 2 : 3: „Doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar door ootmoedigheid achte de een den ander uitnemender dan zichzelf.” 1 Petr. 5 : 5: „En zijt allen elkander onderdanig; zijt met de ootmoedigheid bekleed; want God wederstaat de hovaardigen, maar den nederigen geeft Hij genade.”

De *zonden, die hiermee in strijd zijn*, zijn:

1. Dwaze eigenliefde, 2 Tim. 3 : 2.
2. Eigenwijsheid, Spr. 3 : 5 en 7.
3. Laatdunkendheid, hovaardigheid en opgeblazenheid, Spr. 6 : 17 en 30 : 12, 2 Tim. 3 : 2 en 4, en 3 Joh. 9.
4. Nijd en twistgierigheid, die, wijl twee pesten voor de christelijke omgang, tezamen ons verboden worden, Rom. 13 : 13 en Jak. 3 : 14 en 16.)

*De delen der gehoorzaamheid, die eigenlijk de overheden betreffen:* die verschillen, naardat de ambten verschillend zijn.

Het *ambt der ouders* is:

1. De kinderen liefhebben, Tit. 2 : 4, en te voeden, d.w.z. dat de moeders de jonge kinderen zogen, Gen. 21 : 7; 1 Sam. 1 : 23 en Luk. 11 : 27; en dat de vaders hen voorzien van eten en kleren, Matth. 7 : 9v.: „Wat mens is er onder u, zo zijn zoon hem zou bidden om brood, die hem een steen zal geven? En zo hij hem om een vis zou bidden, die hem een slang zal geven?” 2 Kor. 12 : 14: „De kinderen moeten niet schatten vergaderen voor de ouders, maar de ouders voor de kinderen.” 1 Tim. 5 : 8: „Doch zo iemand de zijnen en voornamelijk zijn huisgenoten niet verzorgt, die heeft het geloof verloochend, en is erger dan een ongelovige.” Ook moeten de ouders hun kinderen een bepaalde wetenschap, kunst of eerlijk handwerk leren, opdat zij te eniger tijd zichzelf, en ook, zo nodig, hun ouders kunnen onderhouden, Gen. 4 : 2. Zelfs de heidenen wilden, dat de vader deze schuldige plicht de kinderen bewijzen zou, zoals blijkt uit de wet van *Solon*, waardoor hij de kinderen verbood, dat zij de ouders zouden voeden, die hen niet een bepaald beroep of handwerk hadden laten leren. Ook zijn de ouders verplicht om voor hun kinderen te bidden, 1 Kron. 29 : 19, Ps. 72 : 1, Job 1 : 5.

2. Hen tegen alle kwaad en onrecht beschermen, Ps. 103 : 13: „Een vader ontfermt zich over de kinderen”; Jes. 49 : 15: „Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks?”

3. Hen vooral te leren, of al vroeg door anderen te laten leren: *de ware religie*, opdat zij de Heere recht kennen en dienen, volgens Zijn heilig Woord. Ex. 12 : 26v.: „En het zal geschieden, wanneer uw kinderen tot u zullen zeggen: Wat hebt gij daar voor een dienst? zo zult gij zeggen: Dit is den HEERE een paasoffer, Die voor de huizen der kinderen Israëls voorbijging in Egypte, toen Hij de Egyptenaars sloeg en onze huizen bevrijdde.” Deut. 4 : 9: „Alleenlijk wacht u en bewaart uw ziel wel, dat gij niet vergeet de dingen, die uw ogen gezien hebben; en dat zij niet van uw hart wijken al de dagen uws levens; en gij zult ze uw kinderen en uw kindskinderen bekendmaken.” Deut. 6 : 6v.: „Deze woorden die ik u heden gebied, zullen in uw hart zijn. En gij zult ze uw kinderen inscherpen en daarvan spreken, als gij in uw huis zit en als gij op den weg gaat, en als gij nederligt en als gij opstaat”; en de verzen 20 en 21: „Wanneer uw zoon u morgen zal vragen, zeggende: Wat zijn dat voor getuigenissen en inzettingen en rechten, die de HEERE onze God ulieden geboden heeft? Zo zult gij tot uw zoon zeggen: Wij waren dienstknechten van Farao in Egypte, maar de HEERE heeft ons door een sterke hand uit Egypte uitgevoerd.” Spr. 22 : 6: „Leer den jongen de eerste beginselen naar den eis zijns wegs; als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken.” Ef. 6 : 4: „Gij vaders, verwekt uw kinderen niet tot toom, maar voedt ze op in de lering en vermaning des Heeren.” Gen. 18 : 17 en 19: „En de HEERE zeide: Zal Ik voor Abraham verbergen, wat Ik doe? Want Ik heb hem gekend, opdat hij zijn kinderen en zijn huis na hem zou bevelen en zij den weg des HEEREN houden om te doen gerechtigheid en gericht; opdat de HEERE over Abraham bringe hetgeen Hij over hem gesproken heeft.” Zo heeft David zijn zoon Salomo in zijn tedere jeugd onderwezen, Spr. 4 : 3-9, en Bathséba, de moeder, Spr. 31 : 1-31; en zo is Timothéüs van kindsbeen af door zijn grootmoeder Loïs en zijn moeder Eunice onderwezen, 2 Tim. 1 : 5 en 3 : 15. En met dit onderwijs dient ook een *Godzalig* voorgaan in het leven gepaard te gaan. Want die ouders tonen pas aan hun kinderen, dat zij hun van harte het goede leren, wanneer zij dat ook oprecht beleven. Zo heeft David niet alleen zijn zoon Salomo - zie hierboven - onderwezen, 1 Kron. 22 : 12v., maar is hem ook met een Godzalig voorbeeld voorgedaan,

volgens Gods eigen getuigenis, 1 Kon. 3 : 14 en 8 : 25, en 9 : 4. Evenzo verklaart de aartsvader Jakob, Gen. 48 : 15, dat zijn vaders Abraham en Izak voor Gods aangezicht gewandeld hebben, in wier voetstappen ook hij gewandeld heeft.

4. Hen thuis met goede tucht te regeren, Spr. 13 : 24: „Die zijn roede inhoudt, haat zijn zoon; maar die hem liefheeft, zoekt hem vroeg met tuchtiging”; en 19 : 18: „Tuchtig uw zoon, als er nog hoop is, maar verhef uw ziel niet om hem te doden”; en 23 : 13v.: „Weer de tucht van den jongen niet; als gij hem met de roede zult slaan, zal hij niet sterven. Gij zult hem met de roede slaan en zijn ziel van de hel redden”; vgl. ook Spr. 22, en 29 : 15 en 17. Hebr. 12 : 7-9: „(want wat zoon is er, dien de vader niet kastijdt?) Maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden en niet zonen. Voorts, wij hebben de vaders onzes vleses wel tot kastijders gehad, en wij ontzagen hen; zullen wij dan niet veel meer den Vader der geesten onderworpen zijn, en leven?.” En dit dient met wijsheid te geschieden, Kol. 3 21: „Gij vaders, tergt uw kinderen niet, opdat zij niet moedeloos worden.”

(Lansbergen, Bastingius. Zoals men bij deze kastijding en tucht al te grote gestrengheid dient te vermijden - zoals het geval was bij de Romeinse burgemeester Torquatus tegenover zijn zoon Titus Manlius (Flor. lib. 1, cap. 14) -, zo dient men ook al te grote slapheid te vermijden, waardoor de ouders zich veel ongelukken en Gods straf op de hals halen; zoals men kan zien in dat treurige voorbeeld van Eli, de hogepriester en richter in Israël. Want toen hij de klachten van heel het volk hoorde inzake de boze daden van zijn twee kinderen, Hofni en Pinehas, van hun hoerij en diefstal, zag hij dat door de vingers en heeft hij hen niet overeenkomstig hun gruwelijke wandaden voldoende scherp en ernstig berispt en gekastijd, maar heeft hij de zaak met zachte vermaningen willen afdoen en laten passeren, door slechts tot zijn zoons te zeggen: „Waarom doet gij al zulke dingen, dat ik deze uw boze stukken hoor van dit ganse volk? Niet, mijne zonen; want dit is geen goed gerucht, dat ik hoor; gij maakt dat het volk des HEEREN overtreedt”, 1 Sam. 2 : 23v. Maar wat is erop gevolgd? Dat wordt ons nader beschreven in 1 Sam. 4 : 17-19, hoe Eli meegedeeld wordt: „Israël is gevloeden voor het aangezicht der Filistijnen en er is ook een grote nederlaag onder het volk geschied; daarenboven zijn uw twee zonen, Hofni en Pinehas, gestorven en de ark Gods is genomen. En het geschiedde als hij van de ark Gods vermeldde, zo viel hij achterwaarts van den stoel af aan de zijde der poort, en brak den nek en stierf; want de man was oud en zwaar; en hij richtte Israël veertig jaar. En zijn schoondochter, de huisvrouw van Pinehas, was bevrucht, zij zou baren; als deze de tijding hoorde, dat de arke Gods genomen was en haar schoonvader gestorven was en haar man, zo kromde zij zich en baarde; want haar weeën overvielen haar”, enz.)

Deze zelfde ambten komen ook de voogden toe, die in de plaats der ouders treden.

De *zonden*, die met het ambt der ouders strijden, zijn deze:

1. De kinderen niet liefhebben; ze niet zogen, wanneer de moeders het kunnen doen; hun niet het nodige onderhoud zoeken te geven of te schenken, 1 Tim. 5 : 8; of ze in overdaad opvoeden; hen geen eerlijk beroep laten leren; kun niet goed voorgaan, en voor hen niet hartelijk bidden.
2. Hen niet tegen alle onrecht beschermen, of hen niet wennen aan verdraagzaamheid en zachtmoedigheid, of hen te leren zondigen door een onvoorzichtige ijver, en om enig, of om geheel geen onrecht, dat de kinderen aangedaan is.
3. Hun niet de vreze des Heeren leren, of hen bederven door een verkeerd voorbeeld.
4. Hen opvoeden in ledigheid en vrijheid om te zondigen; hen niet tuchtigen, naardat de nood zulks vereist, 1 Sam. 2 : 29 en 3 : 13, Spr. 29 : 15; of hen, hun bevoegdheid te

buiten gaande, of boven de zonde-maat hen wreed behandelen en door een grote bitterheid hen van de ouders vervreemden.

Het ambt der *schoolmeesters* is:

1. Hun leerlingen vaderlijk liefhebben en hen trouw onderwijzen in de ware religie en in de nodige vakken, waarvoor de leerlingen hun toevertrouwd zijn.

2. Hen op school met goede tucht regeren. Zulke leermeesters waren in Israël de Leviëten, Deut. 33 : 10, en de profeten, 1 Sam. 19 : 20, 2 Kon. 4 : 38).

De zonden van de schoolmeesters zijn dezelfde, als die der ouders bij het onderwijzen en tuchtigen.

Het ambt der *leraars en herders* der gemeente is:

1. De hun door God toevertrouwde gemeente overvloedig liefhebben, 2 Kor. 12 : 15; 1 Thess. 2 : 4 en 8; en niet het hunne, maar hen (zelf) zoeken, vers 14; en dus ijverig over hen zijn met een ijver Gods, om haar toe te bereiden, opdat zij als een reine maagd voor een Man worde voorgesteld, namelijk voor Christus, 2 Kor. 11 : 2.

2. Het zuivere Woord Gods, ons in de profetische en apostolische geschriften nagelaten, duidelijk en eenvoudig voor haar uitleggen, 2 Kor. 11 : 6, en haar krachtig en vurig toeëigenen, Jes. 6 : 6-8, Hand. 2 : 3v., tot stichting, vermaning en vertroosting, 1 Kor. 14 : 3; 1 Thess. 2 : 1v.; het Woord der waarheid also recht snijdende, 2 Tim. 2 : 15, zonder aanzien des persoons, Deut. 33 : 9, Matth. 22 : 16, en vrijmoedig, Jes. 58 : 1, Hand. 4 : 29 en Ef. 6 : 19. Hieronder valt ook de *catechisatie*, Hand. 18 : 24; 1 Kor. 14 : 19, Gal. 6 : 6.

3. De heilige sacramenten getrouw, naar de instelling van Christus, aan haar uitdelen, Matth. 28 : 19; 1 Kor. 4 : v. en 11 : 23, en de christelijke tucht tegen ergernisgevende Christenen oefenen, Matth. 16 : 17; 1 Kor. 5 : 3 en 5; 1 Tim. 1 : 20.

4. Voortdurend voor haar bidden, 1 Sam. 12 : 23, Jer. 18 : 20, Hand. 6 : 4, Ef. 1 : 16 en 3 : 14-19, Fil. 1 : 9-11, Kol. 1 : 9-11; 1 Thess. 1 : 2.

5. Haar in het bijzonder veel bezoeken, om een ieder goed te leren kennen en, naar iemands toestand te stichten, te vertroosten, te versterken, wakende over hun zielen, als die rekenschap zullen geven, Spr. 27 : 23, Joh. 10 : 2v., Hand. 5 : 42 en 20 : 31; 1 Thess. 2 : 7 en 11, Hebr. 13 : 17.

6. Haar goed voorgaan, 1 Tim. 4 : 12, Tit. 2 : 17; 1 Petr. 5 : 3, Joh. 10 : 4.

De *zonden der leraars* zijn:

1. hun gemeente niet liefhebben, en meer de wol en het vette der schapen zoeken, dan het welvaren van hen, Ez. 34 : 3, Fil. 2 : 21; en dus niet ijverig zijn over de schapen, om die tot Christus te brengen, maar lauw, Openb. 3 : 16, of ook ze proberen achter zich af te trekken, Hand. 20 : 30. 2. Hun niet het zuivere Woord Gods voordragen, maar verkeerde dingen spreken; zo ook: leugens en hun eigen dromen onderwijzen, Jer. 23 : 25-28; menselijke instellingen, Matth. 15 : 6 en 9, of Gods Woord verijdelen door woorden van menselijke wijsheid, 1 Kor. 1 : 17 en 2 : 1, 4v., en het Woord Gods niet recht toeëigenen, Ez. 13 : 10 en 18. 3. De heilige sacramenten en de christelijke discipline niet naar Christus' instelling bedienen; welke zonde, mét de vorige, zeer de overhand heeft in het pausdom. 4. Niet voor de gemeente bidden, Ez. 13 : 4. 5. Haar niet bezoeken, noch ze verzorgen naar de eis des tijds, Jer. 23 : 2, Ez. 34 : 4. 6. Haar niet goed voorgaan, zoals de zonen van Eli deden, 1 Sam. 2 : 12-17 en 22, en die van Samuël, 1 Sam. 8 : 3-5.

Hieruit kan men tevens het ambt der ouderlingen afleiden, en tevens de zonden, die daarmee in strijd zijn.

Het ambt der *Overheden* laat zich tot deze hoofdpunten herleiden.

1. Hun onderdanen van harte liefhebben, als hun vaders en herders. Want de overheden zijn „vaders des vaderlands”, vgl. de aantekeningen over Gen. 41 : 43 en Richt. 5 : 7. En zij zijn *herders* des volks, Num. 27 : 16v. En deze liefde moet betoond worden, door voor het volk te bidden, zoals Mozes dat deed, Ex. 17 : 11 en 32 : 11-13 en 33 : 12v. en 15v., Num. 14 : 13-19, Ps. 106 : 23; zo ook David, 1 Kron. 21 : 17 en 29 : 18, Ps. 25 : 22 en 28 : 9; 51 : 20 en 122 : 6-9, en door te doen blijken, dat de *welvaart* des volks hun hoogste wet en doel is. Zo hebben die genoemde helden gedaan; evenals Samuël, 1 Sam. 12 : 3-5; Nehemia, Neh. 5 : 6-18; Mórdechai, Esth. 4 : 1-14 en 10 : 3; en anderen meer.

2. De gehoorzaamheid bevelen naar beide Tafels der Tien Geboden, Ex. 18 : 20v. (Jethro zeide tot Mozes:) „Verklaar hun de instellingen en de wetten, en maak hun bekend den weg waarin zij wandelen zullen, en het werk dat zij doen zullen. Doch zie gij om onder al het volk naar kloeke mannen, God vrezende, waarachtige mannen, de gierigheid hatende; stel ze over hen, oversten der duizenden, oversten der honderden, oversten der vijftigen, oversten der tien”; Ex. 23 : 3. 6-8: „Ook zult gij den geringe niet voortrekken in zijn twistige zaak. Gij zult het recht uws armen niet buigen in zijn twistige zaak. Zijt verre van valse zaken; en den onschuldige en gerechte zult gij niet doden; want Ik zal den goddeloze niet rechtvaardigen. Ook zult gij geen geschenk nemen; want het geschenk verblindt de zienden en het verkeert de zaak der rechtvaardigen”; Deut. 17 : 16-20: (De koning) „zal voor zich de paarden niet vermenigvuldigen en het volk niet doen wederkeren naar Egypte om paarden te vermenigvuldigen, dewijl de HEERE ulieden gezegd heeft: Gij zult voortaan niet wederkeren door dezen weg. Ook zal hij voor zich de vrouwen niet vermenigvuldigen, opdat zijn hart niet afwijke; hij zal ook voor zich geen zilver en goud zeer vermenigvuldigen. Voorts zal het geschieden als hij op de stoel zijns koninkrijks zal zitten, zo zal hij zich een dubbel van deze wet afschrijven in een boek, uit hetgeen voor het aangezicht der Levietische priesters is. En het zal bij hem zijn en hij zal daarin lezen al de dagen zijns levens, opdat hij den HEERE zijn God lere vrezende, *om te bewaren al de woorden dezer wet* en deze inzettingen om die te doen; dat zijn hart zich niet verheffe boven zijne broederen, en dat hij niet afwijke van het gebod ter rechter- of ter linkerhand, opdat hij de dagen verlange in zijn koninkrijk, hij en zijn zonen, in het midden van Israël.” Jozua 1 : 7v.: „Alleen wees sterk en heb zeer goeden moed, dat gij waarneemt te doen naar de ganse wet, welke Mozes, Mijn knecht, u geboden heeft; wijk daarvan niet ter rechter- noch ter linkerhand, opdat gij verstandig handelt alom waar gij zult gaan. Dat het boek dezer wet niet wijke van uw mond, maar overleg het dag en nacht, opdat gij waarneemt te doen naar alles wat daarin geschreven is; want alsdan zult gij uw wegen voorspoedig maken en alsdan zult gij verstandig handelen.” 2 Kron. 19 : 5-7: (Jósafat) „stelde rechters in het land, in alle vaste steden van Juda, van stad tot stad. En hij zeide tot de rechters: Ziet wat gij doet, want gij houdt het gericht niet den mens, maar den HEERE; en Hij is bij u in de zaak van het gericht. Nu dan, de verschrikking des HEEREN zij op ulieden; neemt waar en doet het; want bij den HEERE onzen God is geen onrecht noch aanneming van personen noch ontvangst van geschenken.” Ps. 2 : 10-12: „Nu dan, gij koningen, handelt verstandig; laat u tuchtigen, gij rechters der aarde! Dient den HEERE met vreze, en verheugt u met beving. Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne en gij op den weg vergaet, wanneer Zijn toorn maar een weinig zou ontbranden. Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen.” Spr. 16 : 10 en 12: „Waar- zeggende is op de lippen des konings; zijn mond zal niet overtreden in het gericht. Het is der koningen gruwel goddeloosheid te doen; want door gerechtigheid wordt de troon bevestigd.” Spr. 25

: 4v.: „Doe het schuim van het zilver weg, en er zal een vat voor den smelter uitkomen. Doe den goddeloze weg van het aangezicht des konings, en zijn troon zal door gerechtigheid bevestigd worden.”

3. De bevelen van de Tien Geboden tot uitvoering brengen of doen onderhouden, bedwingende en bestraffende degenen die geen gehoorzaamheid tonen. (Deut. 1 : 16v.): „Hoort de verschillen tussen uwe broeders en richt recht tussen den man en tussen zijn broeder, en tussen deszelfs vreemdeling. Gij zult het aangezicht in het gericht niet kennen; gij zult den kleine zowel als den grote horen; gij zult niet vrezen voor iemands aangezicht, want het gericht, dat is Godes; doch de zaak die voor u te zwaar zal zijn, zult gij tot mij doen komen en ik zal ze horen”, enz. Ps. 101: „(Een psalm van David). Ik zal van goedertierenheid en recht zingen; U zal ik psalmzingen, o HEERE! Ik zal verstandig handelen in den oprechten weg; wanneer zult Gij tot mij komen? Ik zal in het midden mijns huizes wandelen in oprechtheid mijns harten. Ik zal geen Belials-stuk voor mijn ogen stellen; ik haat het doen der afvalligen, het zal mij niet aankleven. Het verkeerde hart zal van mij wijken; den boze zal ik niet kennen. Die zijn naaste in het heimelijke achterklapt, dien zal ik verdelgen; die hoog van ogen is en trots van hart, dien zal ik niet vermogen. Mijne ogen zullen zijn op de getrouwen in den lande, dat zij bij, mij zitten; die in den oprechten weg wandelt, die zal mij dienen. Wie bedrog pleegt, zal binnen mijn huis niet blijven; die leugens spreekt, zal voor mijn ogen niet bevestigd worden. Allen morgen zal ik alle goddelozen des lands verdelgen, om uit de stad des HEEREN alle werkers der ongerechtigheid uit te roeien.” Spr. 20 : 8: „Een koning, zittende op den troon des gericht, verstroot alle kwaad met zijn ogen”; vers 26: „Een wijs koning verstroot de goddelozen, en hij brengt het rad over hen”, en vers 28: „Weldadigheid en waarheid bewaren den koning; en door weldadigheid ondersteunt hij zijn troon.” Rom. 13 : 4: De macht „is Gods dienaar, u ten goede. Maar indien gij kwaad doet, zo vrees: want zij draagt het zwaard niet tevergeefs; want zij is Gods dienaar, een wreekster tot straf dengene, die kwaad doet.”

4. Bepaalde wetten en ordonnantiën geven, om een goede orde in de burgerlijke regering te onderhouden. En deze gegeven wetten zijn bepaalde ordonnantiën, (geschikt) voor zekere omstandigheden, die nodig zijn om een goede orde en welstand van het gemenebest te onderhouden, en die dienen tot onderhouding van de Tien Geboden in de burgerlijke samenleving

5. Deze hun wetten ook uitvoeren. Want zonder die uitvoering zijn alle wetten krachteloos en bespottelijk (Vgl. N.G.B., art. 3.

Op dit punt kunt ge een duidelijk kenmerk van de geest van de antichrist bespeuren, die op het *concilie van Trente* gepresideerd en de toon aangegeven heeft, waar de onderdanigheid - die zij aan de paus en zijn ondergeschikten bewezen willen hebben -, zeer hard wordt aangedrongen; terwijl daarentegen Gods Woord noch een paus, noch zijn ondergeschikten aanbeveelt, ja ze verwerpt, 2 Thess. 2 : 2v.; en de gehoorzaamheid, die alle mensen, zowel kerkelijke als wereldlijke, aan de Overheden schuldig zijn, wordt daar nergens ook maar aangeroerd. Vgl. Hist. Cone. Trid., lib. 2.

Tegen het ambt der Overheden strijden, behalve de liefdeloosheid jegens hun onderdanen, nog twee hoofdzonden, die aan beide zijden, de één als te weinig, en de andere als te veel, (de grenzen) te buiten gaan.

1. *Onachtzaamheid*, wanneer de Magistraat of niet van de onderdanen de gehoorzaamheid of onderhouding van heel de Tien Geboden eist, zoals Gallio, Hand. 18 : 14-17; óf niet beveelt hetgeen tot instandhouding en welstand van de burgerlijke gemeenschap vereist wordt; óf niet de goeden tegen alle ongeluk beschermt, óf niet, of te licht, straft degenen, die tegen de gehoorzaamheid aan de Tien Geboden of tegen de ingestelde



wetten en ordonnantiën van de Overheid overtreden.

2. *Tirannie*, wanneer de Overheid óf onrechtvaardige dingen aan haar onderdanen gebiedt, óf de overtreders niet straf t, óf ze wreder straft dan hun misdaad verdiend had, en dus over de mensen heerst, hun ten kwade, Pred. 8 : 9.

De roeping van de *huisvaders* of der heren is:

1. Hun gezin dingen bevelen, die billijk en mogelijk zijn; of ze werken opdragen, die billijk en geoorloofd zijn, en dus niet, die ongeoorloofd, onmogelijk, al te moeilijk of niet noodzakelijk zijn, Ef. 6 : 9: „En gij heren, doet hetzelfde bij hen, nalatende de dreiging; als die weet, dat ook uw eigen Heere in de hemelen is, en dat geen aanneming des persoons bij Hem is.” Kol. 4 : 1: „Gij heren, doet uw dienstknechten recht en gelijk, wetende, dat ook gij een Heere hebt in de hemelen.”

2. Hun een goed onderhoud en loon voor hun werk geven, Lev. 19 : 13: „Gij zult uw naaste niet bedrieglijk verdrukken noch beroven; des dagloners arbeidsloon zal bij u niet vernachten tot aan den morgen.” Deut. 24 : 14v.: „Gij zult den armen en nooddruftigen dagloner niet verdrukken, die uit uwe broederen is of uit uwe vreemdelingen, die in uw land en in uwe poorten zijn. Op zijn dag zult gij zijn loon geven en de zon zal daarover niet ondergaan; want hij is arm en zijn ziel verlangt daarnaar; dat hij tegen u niet roepe tot den HEERE en zonde in u zij.” Deut. 25 : 4: „Een os zult gij niet muilbanden, als hij dorst.” 3. Hen thuis in goede tucht regeren., Spr. 29 : 19 en 21: „Een knecht zal door de woorden niet getuchtigd worden; hoewel hij u verstaat, nochtans zal hij niet antwoorden. Als men zijn knecht van jongs op weeldig houdt, hij zal in zijn laatste een zoon willen zijn.” Jezus Sirach 33 : 26-28: „Het juk en touw buigen de hals (van een os), maar de pijnbank en pijniging zijn voor een kwade huisknecht. Drijf hem tot het werk, opdat hij niet ledig ga, want de ledigheid leert veel kwaads. Stel hem aan (het) werk, gelijk hem betaamt.”

De *zonden* van de huisvaders zijn:

1. Aan het gezin luie ledigheid en ongepaste vrijheid toestaan.
2. Onbillijke en al te moeilijke werkzaamheden bevelen.
3. Het onderhoud en loon niet naar behoren geven.
4. Door al te grote gestrengheid het gezin verbitteren.

Het ambt van *oude mensen*, en van anderen die met voorzichtigheid en autoriteit bekleed zijn, is, om anderen met een goed voorbeeld des levens, met raadgevingen en vermaningen te regeren en te helpen. Spr. 16 : 31: „De grijsheid is een sierlijke kroon, zij wordt op den weg der gerechtigheid gevonden”; en 20 : 29: „Der jongelingen sieraad is hun kracht, en der ouden heerlijkheid is de grijsheid.” Job 12 : 12: „In de stokouden is de wijsheid en in de langheid der dagen het verstand.” Titus 2 : 1-5: „Doch gij, spreek hetgeen der gezonde leer betaamt, Dat de oude mannen nuchter zijn, stemmig, voorzichtig, gezond in het geloof, in de liefde, in de lijdzaamheid. De oude vrouwen insgelijks, dat zij in haar dracht zijn gelijk den heiligen betaamt, dat zij geen lasteraarsters zijn, zich niet tot veel wijn begevende, maar leraressen zijn van het goede; opdat zij de jonge vrouwen leren voorzichtig te zijn, haar mannen lief te hebben, haar kinderen lief te hebben, matig te zijn, kuis te zijn, het huis te bewaren, goed te zijn, haar eigen mannen onderdanig te zijn, opdat het Woord Gods niet gelasterd worde.” Jezus Sirach 25 : 7v.: „Hoe schoon staat de ouden wijsheid, en degenen die verheerlijkt zijn, bedachtzaamheid en raad! Grote ervarenheid is een kroon der ouden, en hun roem is de vreze des HEEREN.” Sap. (= Het Boek der Wijsheid) 4 : 8v.: „Want ouderdom is eerbaar, niet die van veel tijds is, noch die met het getal van jaren gemeten wordt. Maar wijsheid is den mensen dat (rechte) grijze haar; en een onbevlekt leven is

de (rechte) ouderdom.”

Dezen *zondigen* tegen hun roeping:

1. Met zotheid en verkeerde raadgevingen.
2. Met lichtzinnige zeden en verkeerde voorbeelden.
3. Met verzuim tegenover de jongelieden en anderen, die onder hen geplaatst zijn, wanneer zij hen zien verkeerd doen, en hen toch niet bestraffen en verbeteren - wanneer zij dit kunnen doen - door hun gezag en raad.

*De ambten die aan hen allen gemeen zijn, of de deugden die hier aan alle (mogelijke) soorten van mensen bevolen worden, en de ondeugden, die daarmee in strijd zijn, die hier verboden worden, zijn de volgende:*

1. De *algemene rechtvaardigheid*, d.w.z. een gehoorzaamheid aan alle wetten, die ons aangaan. Het is duidelijk, dat die hier geboden wordt, omdat zij die over anderen gesteld zijn, die (gehoorzaamheid) verplicht zijn te eisen van degenen, die onder hen staan, en om hen door hun eigen voorbeeld op te wekken tot gehoorzaamheid; en hun die onder iemand anders staan, wordt ook bevolen, dat zij gehoorzaam zullen zijn aan alle geboden van hun meerderen, die recht en billijk zijn.

Hiermee strijdt: 1. Alle *nalatigheid* in zijn ambt, dat de rechtvaardige wetten van iedereen- hetzij meerdere of ondergeschikte - vereisen. 2. Alle *moedwillige ongehoorzaamheid* en oproer (= verzet). 3. Een *geveinsde vervulling* van het ambt, of geveinsdheid en ogendienst.

2. De *bijzondere rechtvaardigheid*; dat is een deugd, die aan iedereen het zijne geeft of uitdeelt. Het zijne is een ieders ambt, of eer, of beloning, die hem toekomt. Rom. 13 : 7: „Zo geeft dan een iegelijk wat gij schuldig zijt, schatting dien gij de schatting, tol dien gij den tol, vreze dien gij de vreze, eer dien gij de eer schuldig zijt.”

Hiermee strijdt: dwaling, roekeloosheid, of *aanzien des persoons* bij het uitdelen der ambten, of bij het eer bewijzen of beloningen geven.

3. *Ijver* of *getrouwheid*, die hierin bestaat, dat men goed begrijpt, wat tot ons ambt behoort, en dat ambt naar Gods bevel vervult, er gaarne en ijverig naar strevende om alle dingen goed te doen, en door alle dingen na te laten, die niet tot onze roeping behoren of die niet noodzakelijk zijn, vooral niet dit doel, dat wij doen zullen hetgeen Gode aangenaam is en hetgeen tot der mensen welzijn en zaligheid strekt, 1 Thess. 4 : 11, Rom. 12 : 8, Ef. 6 : 6, Pred. 9 : 10. Wie deze deugd beoefenen wil, moet niet slechts weten, wat tot zijn ambt behoort, maar ook ijverig onderzoeken hetgeen hij nog niet begrijpt. Want wie het niet weet, en het intussen ook niet onderzoekt, die zal toch rekenschap (moeten) geven van zijn ambtsverzuim. Want een opzettelijke onkunde kan niemand verontschuldigen.

Hiermee is in strijd: 1. *Onachtzaamheid* of luiheid, als men niet ijverig onderzoekt hetgeen tot ons ambt behoort, of dat moedwillig nalaat, of als men het niet graag, of niet volkomen, of niet vlijtig doet. 2. *Geveinsde ijver*, wanneer men zijn ambt voornamelijk nakomt om zijn eigen eer of gemakshalve. 3. *Nieuwsgierigheid*, wanneer men zich met het ambt van anderen bemoeit.

4. *Liefde* voor de bloedverwanten, zoals ouders, kinderen, neven, enz., die in het Grieks „storgé” genoemd wordt. Want wanneer God gebiedt, dat de ouders zullen geëerd worden, dan wil Hij ook, dat men ze zal liefhebben, en wel, zoals men ouders behoort lief te hebben. En wanneer Hij wil dat er ouders zijn, dan wil Hij ook, dat zij de kinderen zullen liefhebben, en wel zoals men de kinderen behoort lief te hebben, 1

Tim. 5 : 4, Matth. 7 : 9; 1 Tim. 5 : 8.

Hiermee is in strijd: 1. *Geen natuurlijke liefde* tot zijn bloedverwanten gevoelen, wanneer men ze of haat, of de bloedverwanten niet liefheeft, of wanneer men niets geeft om hun welzijn en zaligheid. 2. *Hun te veel toegeven*, wanneer men uit liefde tot hen hun zonden, die hunzelf en ook anderen schadelijk zijn, door de vingers ziet, of wanneer men hun zoekt te behagen in dingen, die door God verboden zijn, Matth. 10 : 37.

5. *Dankbaarheid*, die hierin bestaat, dat men erkent en belijdt, van wie, en welk een grote weldaad wij ontvangen hebben, en dat men alle moeite doet om alle (mogelijke) eerbare diensten terug te bewijzen, Spr. 17 : 13: „Die kwaad voor goed vergeldt, het kwaad zal van zijn huis niet wijken.” Hiermee is in strijd: 1. *Ondankbaarheid*, wanneer men of niet erkent, of niet belijdt de schenker en de grootte van de ontvangen weldaad; of wanneer men zich niet inspant om alle mogelijke diensten terug te bewijzen. 2. *Onbehoorlijke* diensten voor de (genoten) weldaden bewijzen.

6. *Voortreffelijkheid*, gestadigheid of ernst, die hierin bestaat, dat wij ons in woorden en daden gedragen, zoals het onze persoon past, (zo)dat wij ons een eerlijke achting en aanzien bezorgen en bewaren. Want wanneer God wil, dat zij die onze meerderen zijn, zullen geëerd worden, dan wil Hij ook, dat zij in woorden, zeden en daden hun eer zullen onderhouden. En daar de eer - die een goedkeuring van ons eigen geweten en die van eens anders geweten is, dat juist oordeelt, een deugd is, die nodig is tot eer van God en tot 's mensen zaligheid, zo volgt daaruit, dat die mag, ja ook behoort begeerd te worden. Spr. 22 : 1: „De naam is uitgelezenere dan grote rijkdom”; Pred. 7 : 1: „Beter is een goede naam dan goede olie”; Gal. 6 : 4: „Een iegelijk beproeve zijn eigen werk; en alsdan zal hij aan zichzelf alleen roem hebben, en niet aan een ander”; Titus 2 : 7v.: „Betoon uzelf in alles een voorbeeld van goede werken; betoon in de leer onvervalstheid, deftigheid, oprechtheid, het Woord gezond en onverwerpelijk, opdat degene die daartegen is, beschaamd worde en niets kwaads hebbe van ulieden te zeggen.”

Hiermee is in strijd: 1. *Lichtvaardigheid*, wanneer men in woorden, daden en gebaren niet in acht neemt, wat onze persoon betaamt en goed staat, of hetgeen geen bestendigheid vertoont, of geen vlijt en ijver toont, om een goede naam en de achting te behouden. 2. *Hoogmoed* of eerezucht, wanneer men om zijn ambt zich verheft en beroemt, en anderen veracht en versmaadt; en wanneer men hoger plaats en lofspraak van de mensen zoekt, en dat niet uit begeerte tot Gods eer of 's naasten zaligheid, maar uit begeerte om boven anderen uit te blinken.

7. *Zedigheid* of nederigheid, welke hierin bestaat, dat wij onze eigen zwakheid belijden en onze plaats en ambt in het oog houden, en daarbij steeds van onszelf in woorden en in zeden gevoelen, zoals dat betaamt, en dat wij ons niet meer toeschrijven dan behoort, of dat wij de eerbied, die wij aan anderen schuldig zijn, niet te kort doen. Deze deugd heeft veel overeen met de voortreffelijkheid. Want wanneer de voortreffelijkheid niet met zedigheid gepaard gaat, dan wordt ze eerezucht en hoogmoed; Gal. 6 : 3: „Want zo iemand meent iets te zijn, daar hij niets is, die bedriegt zichzelf in zijn hoogmoed.” De zedigheid verschilt hierin van ootmoed, dat de zedigheid de mensen geldt, en de ootmoed God.

Hiermee is in strijd: 1. *Onzedigheid*, wanneer men in woorden, werken of gebaren zich niet gedraagt, zoals het zijn eigen persoon past, of ook de persoon (past) van hem, met wie wij omgaan. 2. *Hoogmoed*, wanneer men meer van zichzelf houdt of zich toeschrijft, dan inderdaad het geval is, of wanneer men zichzelf bewondert, of zijn (eigen) gaven

prijst en toont, wanneer dat niet nodig is, of bovenmate. 3. *Geveinsde nederigheid*, wanneer men zichzelf verkleint, of de eer en diensten weigert, die men echter begeert, opdat men zo een prijs, of de naam van nederigheid krijgen mag.

8. *Billijkheid* of bescheidenheid, die hierin bestaat, dat men bij het bestraffen of berispen van de gebreken van anderen, de strengheid van het uiterste recht verzacht, en geduldig enkele gebreken verdraagt, die niet al te zeer het algemene of bijzondere welvaren van onze naaste schaden, en dat men zulke gebreken van anderen bedekt en tracht te verbeteren, 1 Petrus 2 : 18: „Gij huisknechten, zijt met alle vreze onderdanig den heren, niet alleen den goeden en bescheidenen, maar ook den harden.”

Hiermee is in strijd:

1. *Al te grote strengheid* bij het bestraffen van degenen die zondigen, vooral uit zwakheid en zonder een merkbaar grote kwetsing van hun eigen en anderer zaligheid of welvaren.

2. *Slapheid*, als men niet straft, of grote gebreken niet te zijner tijd bestraft.

3. *Pluimstrijken*, als men om iemands gunst of om zijn eigen voordeel prijst hetgeen niet te prijzen is, of aan iemand groter dingen toeschrijft, dan hem toekomen.